

УДК 331.556

**ТРУДОВА МІГРАЦІЯ – СОЦІАЛЬНА ЗАГРОЗА
ДЛЯ УКРАЇНИ ЧИ ПЕРСПЕКТИВА ДЛЯ
УКРАЇНЦІВ?****LABOR MIGRATION – A SOCIAL THREAT TO
UKRAINE OR A PROSPECT FOR UKRAINIANS?****Артюшенко О. М.,**кандидат філософських наук,
доцент кафедри іноземних мов, Державний
університет телекомунікацій (Київ, Україна),
e-mail: Anaskos@bigmir.net**Artyushenko O. M.,**Candidate of Philosophy, Associate Professor,
Department of Foreign Languages, State University
of Telecommunications (Kyiv, Ukraine),
e-mail: Anaskos@bigmir.net

Аналізується процес трудової міграції українського суспільства, його причини та наслідки. Підкреслено актуальність даної тематики. Автор акцентує увагу на те, що хвиля української міграції буде продовжуватися до тих пір, поки не покращиться політична та економічна складова української політики.

Ключові слова: трудова міграція, безвіз, глобалізація, сезонні роботи, український народ.

The process of labor migration of Ukrainian society, its reasons and consequences are analysed in the article. The relevance of this topic is underlined. The author emphasizes that the wave of Ukrainian migration will continue until the political and economic component of Ukrainian politics improves.

Keywords: labor migration, visa-free travel, globalization, seasonal work, Ukrainian people.

Після розпаду Радянського Союзу країни, які були у його складі, залишилися вкрай важкому економічному та політичному становищі. Україна була не винятком. Було багато невизначеностей, не було чітко сформованого політичного та економічного курсу. Відсутність робочих місць, заробітної платні в 90-х роках змусила українців або вийти торгувати на базари, або їхати працювати за кордон. На пострадянському просторі Україна стала однією з країн-донорів робочої сили у світі. Після Революції Гідності в 2014 році ситуація в країні склалася вкрай не в кращий бік для більшості українців, очікування та сподівання людей «канули в лету», тому вихід залишався один – їхати присутністю президента України Порошенка та голови Європейського парламенту Антоніо Таяні, «прорубала українцям вікно» в Європу. «Чотири мільйони українців у на заробітки для того, щоб прогодувати свої сім'ї. Угода про безвізовий режим України з ЄС, яка відбулася у Страсбурзі 17 травня 2017 року, за 2015–2017 роках були трудовими мігрантами. Серед них одночасно за кордоном перебувають 2,6 – 2,7 мільйона осіб. Загалом від 2001 року з країни виїхало і не повернулося 6,3 мільйона українців. Такі результати дослідження Центру економічної стратегії. Згідно з цими даними, найбільше українські заробітчани їдуть до Польщі та Росії» [2]. Безвіз, безумовно, «розв'язав руки» та спростив умови виїзду для наших громадян. Наразі перебування українців на території держав Європейського Союзу дозволяється до 90 днів.

Питання трудової міграції наразі є досить болючим та актуальним в нашій державі. Серед вчених, які займаються даною проблематикою, слід відзначити: А. Гайдучього, Е. Лібанову, О. Малиновську, Д. Мельничука, М. Ніколайчука, Т. Петрову, О. Поліщук, М. Романюк, К. Шиманську, М. Шульгу та ін. Безумовно, їхні праці є дуже вагомими у дослідженні даної проблематики, але залишається ще цілий спектр проблем з даного питання. Ми вирішили проаналізувати роботи з даної проблематики, провести опитування студентів та дати свою оцінку.

У статті використано такі методи дослідження: методи узагальнення, абстрактно-логічного й системного аналізу, метод порівняння та опитування.

Трудова міграція – це пересування особи з метою тимчасового працевлаштування, що супроводжується перетинанням державного кордону (зовнішня трудова міграція) або меж адміністративно-територіальних одиниць України (внутрішня трудова міграція). За даними представництва ООН в Україні, кожен п'ятий українець є потенційним мігрантом і хотів би виїхати з населеного пункту, в якому живе. При цьому з тих, хто вирішив їхати, близько 15% зробили свій вибір на користь іншої місцевості в Україні і лише 5% мають намір виїхати за межі держави [5].

М. Д. Романюк виділив трудову міграцію як важливий вид міграційних процесів та охарактеризувавши її як «рух, переселення та переміщення на постійній або тимчасовій основі носіїв робочої сили і працересурсного потенціалу в регіональному, національному та міждержавному міграційному просторі з метою забезпечення відповідного економічного циклу відтворення та власних потреб трудових мігрантів» [4, с. 30].

Американський соціолог Г. Беккер стверджував, що «міграція робочої сили є результатом впливу низки об'єктивних чинників, таких як: відмінність між чисельністю населення та рівнем його життя у розвинених країнах, порівнюючи з третіми країнами; зниженням адміністративних та інших бар'єрів на шляху мігрантів у зв'язку з розвитком процесів глобалізації; необхідність покриття дефіциту, викликаного низьким рівнем народжуваності на ринку праці розвинутих країн за рахунок молоді з-за кордону» [9].

Хвилі міграції ми можемо спостерігати наразі у всьому світі. В результаті процесів глобалізації відбувається безперервний потік мігрантів. Людей приваблюють країни з економічним зростанням, із соціальною та правовою захищеністю, некорумпованістю.

Директор Інституту демографії та соціальних досліджень імені М. В. Птухи НАН України академік Елла Лібанова вважає, що «міграція завжди була для України дуже важливим компонентом ситуації на ринку праці. Українці доволі мобільні, дуже кваліфіковані. Українці в СРСР були найбільш кваліфікованою силою, яка погоджувалася на міграцію. У країнах Балтії були

не менш кваліфіковані, але не погоджувалися їхати на роботу до Сибіру, а ми погоджувалися. До Росії їздили переважно жителі східних областей України. У них дуже тісні контакти з Росією. Просто географічно. З Росією була завжди класична циркулярна міграція – поїхали, попрацювали, повернулися. З Європою вона ніколи не була класичною – більшість поверталася, але всі, хто міг залишитися, там залишалися». Замість українців прийдуть азіяці – Лібанова про трудову міграцію з України [2].

З цього можна зробити висновок, що українці надзвичайно працелюбний народ. Вони завжди могли себе працевлаштувати, не сподіваючись на допомогу від держави. Так, якщо раніше вибирали країну, куди їхати працювати географічно, то сьогодні тенденція змінилася у зв'язку з анексією Криму та війною на сході України. Сьогодні не тільки західна частина України їде працювати на сезонні чи тимчасові роботи до країн Європейського Союзу. Чому перевагу надають саме європейським країнам, тому що там в першу чергу відчувається соціальна захищеність, ціниться перш за все людина як суб'єкт, а не як статистична складова суспільства. Важливими чинниками є також і європейська культура, медицина, суди тощо. Українці, які побували за кордоном, відчувають різочку відмінності зі своєю державою у всіх аспектах життя, тому і шукають можливість там залишитися та забрати з собою свою родину.

Звичайно, мотивація в українців, які їдуть на заробітки різна. Це залежить від рівня освіти та кваліфікації. Найчастіше українці їдуть працювати в сільське господарство, будівництво та домогосподарство. Хтось їде заробити на квартиру, хтось – на машину, хтось – реалізувати себе. ІТ-фахівці виїжджають з України відразу зі своїми сім'ями на тривалий час.

«Трудова міграція з України після 2014 року дійсно зросла, але вона непорівнянна з хвилею еміграції в 90-х, каже Олексій Позняк. «Характерна особливість трудової міграції зараз в тому, що зріс відсоток молоді серед мігрантів. По-друге, збільшилася частка осіб з вищою освітою і взагалі осіб з високою кваліфікацією. Якщо раніше людина з високою кваліфікацією могла розраховувати на прийнятну заробітну плату в Україні, то зараз ці можливості стали гірше», – додає експерт. До того ж є ряд проблем соціального характеру. Присвятивши роки роботи за кордоном, вчорашні трудові мігранти через час зіткнуться з тим, що у них не буде пенсій або вони будуть дуже низькі. У будь-якому випадку, це ляже додатковим тягарем на державу, яке не отримувала від заробітчани ні податку на доходи фізосіб, ні Єдиного соціального внеску до Пенсійного фонду. Тільки навряд чи це турбує самих громадян, для яких важливіше забезпечити свої сім'ї сьогодні, ніж думати про те, що буде в умовному завтра з їх пенсіями та іншими соціальними виплатами». Трудова міграція: В які країни і чому українці їдуть на заробітки [6].

Так, ми погодимося з тим, що вчорашні трудові мігранти, можливо, і матимуть проблеми

в майбутньому з приводу отримання пенсій, але ніхто не знає, що буде завтра, ми не знаємо, яка буде ситуація в Україні в політичному, соціальному, економічному плані. Жити, а не існувати хочуть сьогодні всі, а не тільки олігархічні клани, тому українці сподіваються тільки на самих себе, не чекають на копійки від держави і виїжджають на заробітки. Система в нашій державі така, що зарплатню піднімають на двадцять відсотків, а ціни на продукти харчування, комуналку, проїзд, різноманітні послуги піднімають в рази вище.

Україна перебуває на порозі чергових президентських виборів. Ми маємо сорок чотири кандидати у президенти, білборди, якими майорить вся наша країна, реклама, яка вихваляє того чи іншого кандидата з екранів телевізорів. Якого б президента ми не обрали, так швидко він не вирішить всіх проблем, які накопичилися в нашій державі за останні роки. Це розуміють свідомі українці, тому не чекають милості зверху, а шукають роботу за кордоном вже сьогодні.

«У цей же час все частіше українці їдуть за кордон не тільки у пошуках роботи, але й для здобуття освіти. Минулого року в іноземних університетах навчалося близько 70 тисяч українців. Більшість з них, якщо в цій країні нічого не зміниться, шукатимуть будь-яку можливість не повертатися в Україну, а залишитися за її межами» [7].

Опитування, яке було проведене нами в Державному університеті телекомунікацій в групах КНД-12 першого курсу та групах КНД-22 та ІСД-22 другого курсу, показало, що 84% респондентів першого курсу готові їхати працювати за кордон, а серед респондентів другого курсу 76% мають бажання виїхати за кордон. Це показник майбутньої генерації ІТ фахівців, які вже вступивши до першого курсу, мріють виїхати з цієї країни, тому що вони не бачать перспективи для себе в цій країні. Вони на сьогоднішній день мають 70% родичів та знайомих, які працюють та живуть за кордоном, і які, мабуть, не мають намірів повертатися до своєї держави. Показник дійсно вражає, бо ми можемо втратити кваліфікаційних робітників на ринку праці не в майбутньому, а вже сьогодні. Державі потрібно заохочувати своїх громадян вже сьогодні, щоб не було пізно завтра. Розвивати, розбудовувати свою державу разом – це головний слоган, який повинен бути присутній у свідомості сучасної правлячої еліти нашої держави. Сьогодні родина, людина є забутою в системі цінностей української держави. На головний план виступають питання політики та релігії, а не сім'ї та людини. Здоровою родина – це запорука здорової та міцної нації, прогресивного суспільства, яка здатна мислити, розвиватися, обрати вірний курс для свого подальшого розвитку, своєї творчості, свого майбутнього, але, на жаль, свідоме суспільство не є проектом держави на сьогоднішній день.

Ми погодимося з Лібановою, що «уповільнення міграції може статися тоді, коли зарплата українців становитиме 70–75% від польського рівня. Якщо буде співставна зарплата, то не будуть так їхати»

[1]. У Міністерстві соціальної політики України сподіваються, що міграція українців за кордон суттєво скоротиться через 2–3 роки, коли середній рівень зарплати в Україні сягне 15 тисяч гривень. Про це повідомив міністр соцполітики Андрій Рева [3].

На наш погляд, ситуація в цей період суттєво не зміниться, адже країна в цьому році готується до чергових президентських та парламентських виборів. Після виборів розпочнеться етап адаптації до нової влади, нового курсу валют, нових реформ, тому середній рівень зарплати ніяк не зможе зрости до 15 тисяч гривень.

«Досвід інших країн показує, що українська влада на національному та субнаціональному рівні (обласному та місцевому) повинні взяти на себе більший контроль над своєю координаційною роллю в галузі управління міграцією та суміжними питаннями міграції та розвитку, а також взяти на себе відповідальність за розбудову технічного потенціалу, щоб бути в змозі підтримувати таке управління й пов'язані з ним заходи. Влада України (на національному та місцевому рівнях) повинна мати готову інфраструктуру, щоб систематично інформувати трудових мігрантів, діаспору та інші ключові зацікавлені сторони про характер зацікавленості уряду в конструктивній співпраці з трудовими мігрантами» [1].

Якщо політика держави через кілька років не зміниться, не повернеться до українця, в Україні не залишиться працездатного населення, але, мабуть, на сьогоднішній день державу це мало турбує. Варто пригадати слова видатного І. Франка: «Шукайте головні причини еміграції і усувайте їх! Не задовольняйтеся хапанням першого–ліпшого агента, а придивляйтеся до щоденної нужди, в якій живе народ, і радьтеся, виправляйтеся, ставте міцні кордони не з багнетів, а з добрих порядків, з корисних для народу економічних і суспільних інституцій!» [8, с. 89–90].

«Е. Лібанова припускається думки, що «поїдуть (в Україну – ред.), на жаль, азієці. Тут нічого ксенофобського абсолютно немає. Це буде абсолютно інший етнос, з іншою культурою, з іншою релігією. Не факт, що наші люди готові до життя в поліетнічному етносі. Ми не поліетнічна нація. Ми моноетнічна нація» [2]. Будемо солідарні в тому, що залучати до себе людей з вкрай іншою культурою, світоглядом, є досить небезпечно для своєї культури, своєї історії, своєї релігії, свого світогляду, свого безпечного проживання. Польща, в питанні міграції, є дуже далекоглядною, яка приваблює гідними зарплатами тисячі українців на сезонні та постійні роботи, бо самі поляки їдуть працювати до інших країн Європи.

Наслідки еміграції мають як позитивні, так і негативні наслідки. Серед позитивних варто виділити: покращення добробуту родини, зменшення безробіття, надходження коштів до країни. Але все ж таки негативні наслідки переважають над позитивними, тому що країна втрачає робочий потенціал нації: фахівців медичної сфери, інформаційних технологій, науковців, юристів, що

в свою чергу приведе до колапсу на ринку праці. Більшість українців працюють за кордоном не по спеціальності, що приводить до втрати їхньої кваліфікації. Студенти після навчання за кордоном знаходять роботу та залишаються там, а це, в свою чергу, погіршує демографічну ситуацію в нашій країні. Діти трудових мігрантів позбавлені батьківської любові, турботи та спілкування, вони є «соціальними безбатченками», які не отримують батьківського спілкування та батьківської уваги, а це є дуже важливим фактором у вихованні та становленні нової особистості, тому що гроші ніколи не замінять живого спілкування.

Висновки: Аналіз джерел показав, що хвиля трудової міграції буде продовжуватися до того часу, поки не буде економічного покращення в країні, поки не зростуть заробітні плати, поки не зникне корупція, поки до країни не прийдуть інвестиції. Звичайно, в один клік це неможливо зробити, але кроки до подолання кризи нашого суспільства треба робити вже сьогодні. Трудова міграція, звичайно, є позитивним чинником для людини, яка працює за кордоном і годує свою сім'ю. Робота для українців за кордоном – це перспектива заробити гроші, реалізувати себе, здобути освіту, знайти друзів, знайти місце свого постійного проживання. Для держави це носить негативний характер, тому що вона втрачає гідний потенціал нації.

Список використаних джерел

1. «Дослідження та діалог щодо політики у сфері міграції і грошових переказів в Україні», *КІІВ – 2016. МІГРАЦІЯ ЯК ЧИННИК РОЗВИТКУ В УКРАЇНІ Дослідження фінансових надходжень, пов'язаних з міграцією, та їхнього впливу на розвиток в Україні*, с.116.
2. 'Замість українців прийдуть азієці – Лібанова про трудову міграцію з України'. [online] Доступно: <https://www.radiosvoboda.org/a/29202444.html>
3. 'Проблема еміграції вирішиться через 2–3 роки – Мінсоцполітики'. [online] Доступно: <https://hromadske.ua/posts/problema-emigratsii-vyrishytsia-cherez-2-3-roky-minsotspolityky>
4. Романюк, М., 1999. 'Міграції населення України за умов перехідної економіки Методологія і практика регулювання', Львів: *Свім*, 292 с.
5. 'Трудова міграція в Україні'. [online] Доступно: https://uk.wikipedia.org/wiki/Трудова_міграція_в_Україні
6. 'Трудова міграція: В які країни і чому українці їдуть на заробітки', *Новини «Daily» Статті* 03.05.2018. [online] Доступно: <https://daily.rbc.ua/ukr/show/trudovaya-migratsiya-kakie-strany-pochemu-1525269435.html>
7. 'Трудова міграція: за яких умов українці перестануть тікати з країни'. [online] Доступно: https://24tv.ua/ru/jekonomika_budushhego_tag5977
8. І. Франко, 1985, *Збір. творів: V 50 т.*, К., Т.44, Кн.2, с.313.
9. Becker, G., 1997. 'Economics of Life: From Baseball to Affirmative Action to Immigration, How Real-World Issues Affect Our Everyday Life', New York: *McGraw-Hill*. [online] Доступно: <http://missoulatattoos.com/296867-gary-s-becker-online.html>

References

1. «Doslidzhennja ta dialog shhodo polityky u sferi migracii i groshovyh perekaziv v Ukraїni» («Research and Dialogue on Migration and Remittance Policies in Ukraine»), *KYI'V – 2016. MIGRACIJA JA K CHYNNYK ROZVYTKU V UKRAI'NI Doslidzhennja finansovyh nadhodzhen', pov'jazanyh z migracijeu, ta i hn'ogo vplyvu na rozvytok v Ukraї'ni*, s.116.
2. 'Zamist' ukrai'nciv pryidut' azijci – Libanova pro trudovu migraciju z Ukraї'ny (Instead of Ukrainians, there will come Asians

– Libanov on labor migration from Ukraine)'. [online] Dostupno: <https://www.radiosvoboda.org/a/29202444.html>

3. 'Problema emigracii' vyrishyt'sja cherez 2–3 roky – Minsopolityky (The problem of emigration will be solved in 2-3 years – Minsotspolitiki)'. [online] Dostupno: <https://hromadske.ua/posts/problema-emihratsii-vyrishytsia-cherez-2-3-roky-minsotspolityky>

4. Romanjuk, M., 1999. 'Migracii' naseleennja Ukrai'ny za umov perehidnoi' ekonomiky Metodologija i praktyka reguljuvannja (Migration of Ukraine's population in a transitional economy Methodology and practice of regulation)', L'viv: *Svit*, 292 s.

5. 'Trudova migracija v Ukrai'ni (Labor migration in Ukraine)'. [online] Dostupno: https://uk.wikipedia.org/wiki/Trudova_migracija_v_Ukrai'ni

6. 'Trudova migracija: V jaki kra'i'ny i chomu ukrai'nci i'dut' na zarobitky (Labor Migration: In what countries and why Ukrainians go to work)', *Novyny «Daily» Stati* 03.05.2018. [online] Dostupno: <https://daily.rbc.ua/ukr/show/trudovaya-migratsiya-kakie-strany-pochemu-1525269435.html>

7. 'Trudova migracija: za jakyh umov ukrai'nci perestanut' tikaty z kra'i'ny (Labor migration: under which conditions Ukrainians will no longer flee the country)'. [online] Dostupno: https://24tv.ua/ru/jekonomika_budushhego_tag5977

8. I. Franko, 1985, *Zibr. tvoriv: U 50 t., K., T.44, Kn.2, s.313.*

9. Becker, G., 1997. 'Economics of Life: From Baseball to Affirmative Action to Immigration, How Real-World Issues Affect Our Everyday Life', New York: *McGraw-Hill*. [online] Dostupno: <http://missoulatattoos.com/296867-gary-s-becker-online.html>

* * *